

2.3.12 Druhý termodynamický zákon

⇒ Pokud chceme vyrábět hodně práce musíme mít výkonný co nejteplejší ohřívač a obrovský co nejstudenější chladič, který pojme hodně tepla a nezahřeje se. Přesto je samotný princip motoru nevýhodný – práci vykonává pouze díky tomu, že ho postavíme do cesty tepla, které chce přecházet z ohřívače na chladič. Nešlo by postavit perpetum mobile druhého druhu?

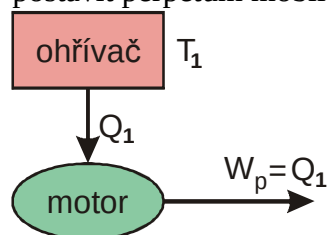

Schéma:

Př. 1: Jaderná elektrárna Temelín má výkon 2000 MW. Urči, o kolik stupňů by poklesla teplota vody v blízké Vltavě, kdyby elektrárna získávala vyráběnou energii z vody. Průtok vody ve Vltavě v blízkém Týnu nad Vltavou je přibližně $40 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$.

$$P = 2000 \text{ MW} = 2 \cdot 10^9 \text{ J}, \quad Q = 40 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}, \quad c = 4200 \text{ J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}, \quad \rho = 1000 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}, \quad \Delta t = ?$$

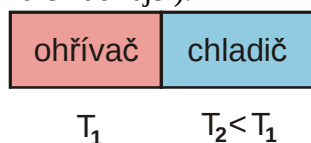
Práce, kterou elektrárna vyrobí za 1 sekundu: $W = P \cdot t = 2 \cdot 10^9 \cdot 1 \text{ J} = 2 \cdot 10^9 \text{ J}$

Teplo, dodané předmětem, který se ochlazuje: $Q = mc\Delta t = V\rho c\Delta t$.

$$W = Q = V\rho c\Delta t \Rightarrow \Delta t = \frac{W}{V\rho c} \quad \Delta t = \frac{W}{V\rho c} = \frac{2 \cdot 10^9}{40 \cdot 1000 \cdot 4200} = 12^\circ\text{C}$$

12°C není úplně málo, ale kromě zimy by to bylo realizovatelné. Navíc bychom mohli elektrárnu postavit níže po toku, kde teče vody více. V zimě bychom pak mohli využívat vodu z přehradní nádrže, případně vyrábět led, který by se jinde hodil na chlazení. Státy, které mají moře by měly energii úplně zadarmo.

Celá první fáze I je přesně to, co chceme. Motor odebírá teplo z ohřívače a koná práci. Jenže plyn nemůžeme rozpínat donekonečna a pokud chceme, aby motor pracoval trvale (periodicky) musíme plyn zase stlačit. Pokud přitom nechceme utratit všechnu získanou práci musíme ho ochladit (a tím už potřebujeme chladič a jsme opět u přecházení tepla z teplejšího na chladnější).

V ohřívači se vyskytuje hodně rychlých, ale málo pomalých molekul.

V chladiči se vyskytuje málo rychlých, ale hodně pomalých molekul.

- Rychlé molekuly z chladiče by se musely srážet s pomalými molekulami (obojích je málo).
- Pomalé molekuly z chladiče a rychlé molekuly z ohřívače by se nesměly srážet navzájem (obojích je hodně).

Stát se to může, ale je to velmi málo pravděpodobné (asi jako to, že se všechny molekuly z jedné poloviny třídy náhodně přemístí do poloviny druhé).

2. termodynamický zákon

Není možné sestavit periodicky pracující stroj, který by jen přijímal teplo od ohřívače a měnil jej na stejně velkou práci.

- Není možné sestavit perpetum mobile druhého druhu.
- Teplo vždy přechází od teplejšího tělesa k chladnějšímu.

Tepelné stroje

Parní turbína

stroj, který roztáčí generátory střídavého proudu v tepelných a jaderných elektrárnách

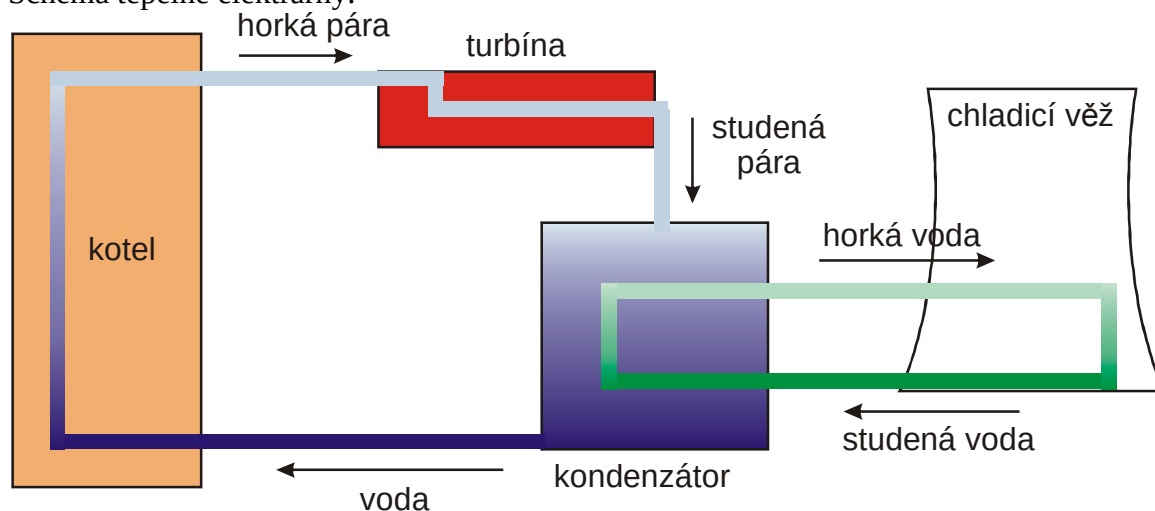
<http://www.youtube.com/watch?v=9Vi5Djx4jBM> (čas 2:15)

Principiálně jednoduché zařízení funguje stejně jako větrníček. Do turbíny pouštíme horkou páru, která fouká na lopatky turbíny a tím ji roztáčí (jako vítr roztáčí větrníček).

Každá turbína má dvě části:

- stojící část (stator) – rozváděcí lopatky (směřují páru)
- otáčející se část (rotor) – oběžné lopatky (naráží do nich pára a tím se rotor roztáčí)

Schéma tepelné elektrárny:

Na první pohled vypadá elektrárna jako dílo šileného inženýra, který se zaměřuje na plýtvání energií: studenou páru, která prošla (a točila) turbínou, v kondenzátoru pomocí vody z chladicího okruhu necháváme zkapalnit. Tím jí odebíráme energii, kterou ji potom musíme znovu pracně dodávat v kotli.

K roztočení turbíny nestačí pouze velký tlak horké páry na jejím začátku. Aby pára turbínu roztočila musí přes turbínu proudit na druhou stranu $\Rightarrow$ na druhé straně turbíny musí být tlak, co nejmenší $\Rightarrow$ kondenzátor mění páru na vodu a tím snižuje tlak na druhé straně turbíny.

Př. 2: Pára se v kotli zahřívá na teplotu 500°C . V kondenzátoru je ochlazována na 50°C . Urči maximální možnou účinnost elektrárny.

$$T_1 = 500^\circ\text{C} = 773\text{K}, T_2 = 50^\circ\text{C} = 323\text{K}, \eta = ? \quad \eta = 1 - \frac{T_2}{T_1} = 1 - \frac{323}{773} = 0,58 = 58\%.$$

Teoreticky možná účinnost do 60%. Skutečná účinnost se pohybuje mezi 25% a 35%.

Př. 3: Vysvětli, proč je pro elektrárenské společnost výhodné studené počasí. Proč elektrárna za mrazu vyrobí ze stejného množství uhlí více elektřiny?

Studené počasí znamená nižší teplotu vody z chladicích věží a nižší teplotu chladiče. Elektrárna tak pracuje s větším tepelným rozdílem a tedy i větší účinností.

Parní stroj

<http://www.youtube.com/watch?v=yda4STR1Pe4> (čas 1:00)

Př. 4: Odhadni, co můžeme považovat u parního stroje za teplotu ohříváče a co za teplotu chladiče.

Teplota ohříváče: teplota páry, která vstupuje do pístu.

Teplota chladiče: teplota páry, která vystupuje z pístu.

$$T_1 = 300^\circ\text{C} = 573\text{K}, T_2 = 100^\circ\text{C} = 373\text{K}, \eta = ? \quad \eta = 1 - \frac{T_2}{T_1} = 1 - \frac{373}{573} = 0,35 = 35\%.$$

Teoreticky možná účinnost do 35%. Skutečná účinnost se pohybuje mezi 9% a 15%.